

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

КНИГА 43 - 44

ISSN 1409-8571

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје

Издавач: Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје
За издавачот: проф. д-р Анета Дучевска, декан на Факултетот

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

д-р Добрила Миловска
д-р Маргарита Велевска
д-р Славица Србиновска
д-р Исмет Османи
д-р Наташа Стојановска - Илиевска

EDITORIAL BOARD

Dr. Dobrila Milovska
Dr. Margarita Velevska
Dr. Slavica Srbinovska
Dr. Ismet Osmani
Dr. Natasha Stojanovska – Ilievska
Адреса: Филолошки факултет „Блаже Конески“, п. фах 567
1000 Скопје, Република Македонија
Address: Faculty of Philology “Blaže Koneski”, PO Box 567
1000 Skopje, Republic of Macedonia

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“
на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Книга 43-44, 2017-
2018

ANNUAL COLLECTION

Faculty of Philology “Blaže Koneski”
“Ss. Cyril and Methodius” University – Skopje, Volume 43-44, 2017-
2018

Јазична редакција: м-р Андријана Павлова

Печати: Мар-Саж, Скопје

Тираж: 200 примероци

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

ISSN 1409-8571

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

ANNUAL

книга 43-44

Скопје, 2017-2018

СОДРЖИНА

Книжевност и култура

Академик Луан СТАРОВА

IN MEMORIAM: ЛИЛЈАНА ТОДОРОВА (1934-2017)11

Соња ВИТАНОВА-СТРЕЗОВА

Ајванхо од Сер Волтер Скот.....17

Марија ЃОРЃИЕВА ДИМОВА

Романескните фабулации на историјата31

Милица МИРКУЛОВСКА

Сарматизмот и Сарматите во Полска.....47

Славица СРБИНОВСКА

За етиката на уметникот и политиката на реалноста.....57

Искра ТАСЕВСКА ХАЦИ-БОШКОВА

„Мечта на еден старец“ од Григор Прличев среде
жанровите на македонската литература од 19 век.....81

Јазик и дидактика

Мира БЕЌАР

Изразување јасност при пишување на странски јазик:
компаративна анализа на состави.....99

Јасминка ДЕЛОВА-СИЛЈАНОВА

Фраземи со компонента *срце* во чешкиот
и во македонскиот јазик117

Билјана НАУМОСКА-САРАКИНСКА

Продуктивноста во контекст на зборообразувањето
во англискиот јазик.....125

Елена ОНЧЕВСКА АГЕР

Преку глобални компетенции за наставниците
до глобални компетенции за учениците147

Исмет ОСМАНИ

Основна форма на морфонолошките промени во албанскиот јазик...161

Симон САЗДОВ

Брилијантноста на Огнен Чемерски во неговиот
Моби Дик од зборообразувачки аспект.....173

Емилија САРЖОСКА-ГЕОРГИЕВСКА

Водечки принципи и ориентации во наставата по пишување
на англиски (J2) како странски јазик189

Ајтен КАМИЛИ

Социјалните јазични варијанти на младите Албанци во Струга.....213

Преведување и толкување

Милена САЗДОВСКА-ПИГУЛОВСКА

Усогласување на терминологијата
на Европската Унија преку Евровок229

Лидија ТАНУШЕВСКА

За неколку полски модуланти и за нивното значење
во текстот на книжевниот превод.....237

Есеи на студенти

Марија БОШКОВСКА

Од поезија до поетика во творештвото на Блаже Конески257

Мања ВЕЛИЧКОВСКА

Како го читам Блаже Конески денес269

Анамарија МИЛОШЕВСКА

Конески за јазикот и јазикот за Конески281

Експозеа од докторски трудови

Анета НАУМОСКА

Категоријата *број* во англискиот и во македонскиот јазик.....295

Марија СОКОЛОВА

Паронимите и асоцијативите во македонскиот современ јазик305

Хроники

Ирина БАБАМОВА

Денови на франкофонијата на Филолошкиот факултет
„Блаже Конески“ – Скопје321

Прикази и проекти

Ирина БАБАМОВА

Избор од книжевните преводи од француски на македонски
јазик на членови на Катедрата за романски јазици и книжевности327

Биљана МИРЧЕВСКА-БОШЕВА

Паралелни фразеолошки корпуси337

Снежана ПЕТРОВА

Промоција на зборникот „Јазик, култура и литература
во романскиот простор: традиција и иновација“341

Елисавета ПОПОВСКА

Кон преводите на македонски јазик на три значајни дела
на француската литература351

Наташа СТОЈАНОВСКА-ИЛИЕВСКА

Изработка на електронски корпус од есеи од изучувачи на
англискиот јазик на напредно ниво од РМ во рамките на
Интернационалниот корпус на англискиот јазик на изучувачите365

Ирина ТАЛЕВСКА

Кон првата италијанистичка конференција за млади истражувачи....371

Екатерина ТЕРЗИЈОСКА, Ирен АЛЧЕВСКА

Семинар за професорите по руски јазик во Република Македонија...373

Анета НАУМОСКА

**КАТЕГОРИЈАТА БРОЈ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ
ЈАЗИК**

- експозе на одбранет докторски труд -

Клучни зборови: категорија, број, (не)бројност, (не)обележаност, морфологија, фонологија, семантика, синтакса, согласување.

Неодминлива е човековата потреба за квантификување на светот. Секој предмет од неживо потекло или лице со кои доаѓаме во меѓусебен контакт, како и апстрактни поими или појави, за кои постојат соодветни именки во јазикот, можат да бидат избројани или измерени, односно на некој начин да бидат јазично обележани по својата бројност, односно количество. А на кој начин ќе се обележат во јазикот, до кој степен и дали тоа обележување е видно или вградено во самата зборовна структура, е токму тема на овој докторски труд.

Единечноста наспроти множественоста се две основни карактеристики на именките, па ако една именка не ги пројавува двете форми, тогаш веднаш се класифицира како исклучок или неправилност, иако, всушност, во таа неправилност постои логичка правилност. Но и глаголите не се поштедени од именскиот броен аспект, а поради синтаксичкото согласување мора да ги следат семантиката и формата на именката. Овој труд ќе се обиде да ги разјасни аспектите на правилност и неправилност кај категоријата број.

Основна теза во овој труд е тоа дека категоризацијата на граматичкиот број е резултат на различните степени на индивидуалност и колективност поврзани со номиналните описи. Како прво, бројноста не е бинарна дистинкција, туку претставува скалест јазичен феномен. И, како второ, бројниот статус на именката не се одредува на чисто граматички начин, туку се базира врз вградените степени на горенаведените категории индивидуалност и колективност.

Грамматичката категорија број во англискиот и во македонскиот јазик се јавува кај зборовната група именки, и тоа изразена на повеќе нивоа: морфолошко, фонолошко, семантичко и синтаксичко. Овој труд систематски ги покрива сите овие нивоа.

Овој труд ја анализира тезата дека дури и кај именките кои се карактеризираат со формално обележана множественост, иако навидум некомплексни за обработка, сепак, е потребна јазична компетентност на говорителот, како и внатрешна декомпозиција на именката во сооднос со околните елементи и контекстот, за да може семантички правилно да се интерпретира бројноста и да се одбегнат јазичните недоразбирања. Значи, граматичкиот (морфолошкиот, формалниот) број може да биде усогласен со семантичкиот број, но не е секогаш тоа случај.

Методологија на истражување

Корпус: Со цел успешно да се пренесат предметот и целите на тезата, теоретската рамка за категоријата број ќе биде засилена со ексцерпирани примери на реченици од одбран пишан јазичен корпус на двата јазика, кој ќе претставува репрезентативен материјал. За да се опфати разновидност на корпусот, јазичните стилови врз кои ќе биде извршена анализата се следните: **а) новинарски стил** (со информативна функција) и **б) уметничко-литературен стил** (пренесувајќи сликовитост и изразност на фантазијата). Направен е синхрониски пресек на корпусот од двата јазика, односно периодот помеѓу 2000 г. и 2017 година е ставен во преден план, а со некои од книжевните дела – последната деценија од 20 век.

Библиографија: Анализата на оваа проблематика тргнува од трите основни извори - стандардните граматика на англискиот јазик на Бајбер и др. (Biber et al. 1999), Хадлстон и Пулум (Huddleston & Pullum 2002) и Квирк и др. (Quirk et al. 1972) – во коишто категоријата број во англискиот јазик е целосно разработена. Од неизмерно големо значење со својот придонес за категоријата број во англискиот јазик, давајќи му притоа ширина на трудот, се Корбет (Corbett) – фокусирајќи се на споредбената страна на лингвистиката – и Пелетие (Pelletier) – поврзувајќи ги лингвистичкиот со филозофскиот аспект, но и нивните дела се засноваат врз трите наведени највлијателни граматика. Од литературата пак за македонскиот јазик, како почетна точка се земаат делата на Конески Б., Корубин, Минова-Ѓуркова и Петроска. Толковниот речник на македонскиот јазик и Правописот на македонскиот јазик помогнаа во прецизирањето на одредени термини и доуточнување на правописните множински карактеристики на тој јазик. Најголем дел од користената литература за двата јазика во овој труд го опфаќа периодот од последните 50 години (помеѓу 70-тите години на 20 век и 2017 година).

Структура на трудот: Тезата е поделена на пет дела, со даден глосар пред првиот дел. Од почетокот до крајот на трудот споредбениот метод е употребуван заради прецизно илустрирање на јазичниот материјал.

Глосар: На самиот почеток на овој труд е сместен глосар на македонски јазик, во кој по азбучен ред се дадени 66 клучни термини за ова јазично прашање, и нивните соодветни преводни еквиваленти на англиски јазик, доуточнети преку прецизни дефиниции односно објаснувања. Секој термин е проследен со предлози за препорачана литература. Ова се прави со цел подлабоко суштински да се разграничат одредени специјализирани термини од оваа тематика и да се поврзе постојната литература за бројот во двата јазика.

Прв дел: Првиот дел го разгледува граматичкиот аспект на бројот во двата јазика од историска перспектива.

Втор дел: Во вториот дел се разработува категоријата број во современиот англиски и македонски јазик од морфолошка гледна точка,

преку контрастирање на видливите надворешни сигнали на таа категорија, како и контрастирање на структурата на именката и именската група (и согласување во рамките на самата група).

Именките во англискиот јазик го изразуваат бројот преку граматички обележувачи (флексија), а на лексички план преку суплетивност (ретки примери). Комплексноста на категоријата произлегува од начинот на изразување на множината и конципирање на бројот во англискиот јазик. Родот кај именките во тој јазик не влијае врз изразувањето на граматичкиот број, додека во македонскиот јазик се јавува спротивниот случај бидејќи во тој јазик родот игра важна улога во образувањето множински форми. Постојат повеќе вида множина во англискиот јазик, кои детално се покриени со објаснувања и примери во овој труд: **а)** правилна множина со суфикс *-s*; **б)** множина со суфикс *-s* со модификација на основата; **в)** нулта множина; **г)** множина со самогласна промена и суфикс *-en*; **д)** множина на именски сложеници и **ѓ)** множина на именки од туѓо потекло.

Една специфика на англискиот јазик е употребата на апострофот како правописен знак за граматичката множина, кој укажува на границата меѓу основата и множинскиот суфикс *-s*. Во македонскиот јазик, освен неговата примарна употреба како обележувач на отпаднати гласови, не се јавува апострофот со множинска ознака.

Фонолошките промени ги засегаат како множинските именки во англискиот јазик, така и именките во македонскиот јазик. Тие именки во англискиот јазик кои прават множина со самогласна промена и суфикс *-en* се подложни на процесот на лингвистички умлаут, кој претставува вид гласовна асимилација (‘самогласна хармонија’) преку која еден глас се артикулира со различен квалитет, за да наликува на соседен глас. Во македонскиот јазик не се појавува оваа самогласна промена.

Овој труд ги покрива и начините на формирање множина во македонскиот јазик. Овие видови множина се специфични не само по тоа како ја претставуваат противречноста помеѓу единечноста и множественоста, туку и по родовите разлики: **а)** обична множина прават именките од трите рода; **б)** избројана множина, која има чисто

граматичка функција, се јавува кај именките од машки род и **в**) збирната множина, со семантички белег 'колективност', кај именки од машки род, но не кај сите именки, туку кај некои кои во еднина завршуваат на согласка. Како особено живописни во рамките на уметничко-литературниот стил се сметаат формите за збирна множина на *-je*, а примерите ексцерпирани од корпусот само го потврдуваат тоа. Тргнувајќи од релативно големиот број примери (во современата македонска поезија објавена од 1930 г. до 1975 година) во кои формите на *-je* се третираат како колективни именки, т.е. со единско согласување со глаголот, се изразува мислењето дека оваа појава може да се окарактеризира како процес на лексикализација на збирномножинските форми на *-je*. Фактот дека македонскиот јазик во својата внатрешнојазична граматичка структура разликува именска збирна множина, со признаен множински статус и колективно значење, дава за право и понатаму да се застапуваат нејзините специфичности, особено согласувањето по број со атрибутот и предикатот во множина.

Сложенките, како еден вид именки, се анализирани во овој труд. Во англискиот јазик, најчести се примерите на сложенки со множински показатели на крајниот елемент, а по нив доаѓаат сложенките со множина на првиот елемент, па сложенките со множина или на првиот или на крајниот елемент, додека најретки во својата раширеност се сложенките со множински обележувач на секој елемент посебно. Што се однесува до македонскиот јазик, дефинирано е одредувањето на местоположбата на множинската флексија, која, кога е прилепена за едниот или за двата елемента на сложенката, ги следи истите морфолошки, односно правописни промени за соодветниот вид множина. Кај нив нема посебна термилошка поделба, како што, впрочем, постои во англискиот јазик, и тоа на: ендоцентрични, егзоцентрични, апозициски и двоцентарски сложенки.

Овој труд ги анализира и именките од туѓо потекло (од латинскиот, грчкиот, францускиот, италијанскиот и еврејскиот јазик), позајмени во англискиот јазик, кои се приспособиле до тој степен што денес формираат правилна множина. Се забележуваат и зачетоците на преминување на множинската форма во нова единска бројна именка (со

исто значење) со правилна множинска форма. Тоа што е карактеристично за англискиот јазик е дека настануваат фонолошки и морфолошки промени, а некаде и семантички поделби. Во македонскиот јазик, пак, множинските форми на именките од туѓо потекло повлекуваат не само морфолошки и правописни промени туку и промени во поставувањето на акцентот. Во **Додаток 1** е прикажана табела со единските и множинските форми на именките од туѓо потекло во англискиот јазик и нивните преводни еквиваленти во македонскиот јазик (преку обичната множина). Дадени се и двете множински варијанти таму каде што коегзистираат во јазиците. Оваа табела прави сеопфатен пресек на множината токму кај именките од туѓо потекло во нивната современа состојба и ги прикажува морфолошките и семантичките особености и разлики.

Граamtичката форма за категоријата број кај именките најчесто се поклопува со семантичката бројност во англискиот и во македонскиот јазик, но има и случаи кога не се поклопуваат категориите. Во англискиот јазик бројноста е синтагматски обележана во единските ИГ, додека во множинските ИГ таа е почесто морфолошки обележана, но небројноста не е обележана. Овој труд прави поделба на именките на бројни и небројни, односно материјални именки, колективни именки, именки во плуралија тантум и именки во сингуларија тантум, и секоја именска категорија е анализирана не само на ниво на збор туку и на ниво на ИГ. Овие анализи ги вклучуваат карактеристиките на хетерогеност/хомогеност и избројливост/неизбројливост во самата ИГ. Основната дистинкција помеѓу бројните и небројните именки е дека бројните именки носат информација за множественост, додека небројните именки не прифаќаат множественост во своето значење. Оваа интерпретација, пошироко и повеќестрано се разгледува во овој труд поради флексибилноста на именките, поточно нивното преминување од еден тип во друг, како и поради семантичките дистинкции кои притоа се јавуваат.

При разработувањето на материјалните именки, како вид небројни именки, во овој труд се специфицира тоа дека предметите се разликуваат од супстанциите (материјални именки) по тоа што претставуваат

дискретни елементи и се карактеризираат со избројливост (т. е. имаат множинска форма). Супстанциите, пак, не поседуваат јасни граници, односно нивната хомогена композиција ги интегрира во една неделива целина и се неизбројливи (т. е. немаат множинска форма). Ова е, сепак, само едно гледиште за семантичката разлика помеѓу бројните и материјалните именки.

Овој труд се фокусира и на количествените карактеристики кои се видливи во целината на ИГ, додека синтаксичките врски формално ја реализираат поврзаноста помеѓу количеството во ИГ и семантичноста. И македонскиот и англискиот јазик се служат со јазични средства со кои се прецизира обемот, а се збогатува содржината на именката центар, односно на модификаторите. Што се однесува до граматичкиот број и семантичноста, во овој труд се објаснети улогите кои различните модификатори во двата јазика можат да ги вршат: партитивна, колективна или дистрибутивна улога.

Трети дел: Третиот дел од тезата навлегува во реченичната структура и ја разгледува појавата на согласување по број помеѓу именката (во именската група) и глаголот. Овој дел, како и целиот труд воопшто, ја опишува состојбата на синхронско ниво во двата јазика, обидувајќи се и да ги утврди неправилностите. И во англискиот и во македонскиот јазик именката и глаголот граматички разликуваат број. Согласувањето по број на реченично ниво ја означува ситуацијата кога прирокот е во еднина бидејќи субјектот е во еднина, или прирокот е во множина поради субјектната множина. Оттука, согласувањето по број во двата јазика може да биде еднинско, множинско или двојно, а може и да се говори за формално согласување, согласување по смисла и согласување по блискост. Еднинско согласување се јавува кај колективните именки, кај именките кои означуваат мерки, наслови и пропорција, како и координациска врска (поточно составна и алтернативна врска), а и кај зависните дел-реченици. Множинско согласување се јавува по ИГ со 'еден', кај именките кои означуваат координациска врска (поточно составна и разделна врска) и кај броевите. Двојно согласување, пак, се јавува кај материјалните и колективните именки, по специфични ИГ со член, кај сопствените именки, кај именките кои изразуваат нулта множина, кај именките во плуралија и сингуларија

тантум, кај именките во разделна координациска врска и кај релативните дел-реченици.

Треба да се има предвид дека има случаи кога синтаксичкото согласување по број искажува повеќе од една семантичка функција. Поради потесните врски меѓу членовите во ИГ наспроти членовите во реченицата, согласувањето во ИГ е многу построго отколку она во рамките на реченицата. Во секој случај, синтаксичкото согласување бара тесна соработка на лексичките, морфолошките и семантичките информации, вклучувајќи ја и референтноста, со цел успешна координација помеѓу реченичните елементи.

Колективните именки во англискиот јазик претставуваат поширока група зборови кај кои постои двостран избор во однос на формата на последователниот глагол во предикатската структура, и тоа во зависност од семантичноста на тие именки во субјектна позиција. Иако прескриптивноста укажува на формално согласување (еднински модификатор/квантификатор + колективна именка во еднина + еднински глагол), сепак, дескриптивните јазични анализи даваат резултати во насока на тоа дека изборот помеѓу еднинската или множинската форма на глаголот, всушност, зависи од колективното или дистрибутивното значење на тие именки. Всушност, судирот кој настанува е помеѓу колективното (еднинското) претставување на множеството во суштината на колективната именка и нејзиното дистрибуирање преку множинската глаголска форма. Со тоа целата ИГ има дистрибутивно значење. Не станува збор за една глаголска форма која ја надвладува другата или која е поточна, туку за посакуваниот семантички израз на говорителот.

Четврти дел: Во овој дел е опишано истражувањето за категоријата број: усвојување на синтаксичкото согласување по број кај студенти по англиски јазик и книжевност. Причината поради која е избрана токму оваа целна група е да се анализираат знаењата на оние луѓе кои во иднина ќе вршат наставна и/или преведувачка работа и кои треба да се одлични познавачи, носители и пренесувачи на тие два јазика во разновидни контексти. Направеното истражување не само што првично дава приказ и прави анализа на широкиот лингвистички

материјал за обработка туку и дава соодветни препораки и насоки за понатамошни истражувања. Фокусот е на изразувањето единечност и множественост на реченично ниво, кое може да доведе до дилеми кај говорителите во врска со тоа која форма на глаголот е најсоодветна во корелација со именката (или ИГ), особено кога станува збор за меѓујазична споредба.

Во овој труд е вметнат **Додаток 2**, кој е наменет за овие студенти и содржи вежби за синтаксичко согласување по број, поточно по 28 реченици во англискиот и во македонскиот јазик. Секоја реченица содржи различна синтаксичка проблематика, односно различна субјектна ИГ проследена со избор од две или три опции за глаголска форма. Задачата на студентите беше да ја заокружат точната варијанта од дадените во загради или, ако сметаат дека повеќе од една опција е точна, тогаш да ги заокружат сите опции. Во продолжение, им беше оставен простор за коментари, доколку сметаат дека нешто треба да појаснат во своите одговори. Исто така, требаше да преведат по 3 реченици од двата јазика, а им беше потенцирано точно кои речениците беа за превод. Графиконите 1 – 4 процентуално ги даваат одговорите, кои потоа се анализирани.

Графикон 1 укажува на тоа дека студентите од I година не се доволно упатени во синтаксичкото согласување по број во англискиот јазик кај следните конструкции: ‘each of the + множинска именка’, ‘neither-nor’ (со трето лице еднина), ‘neither of + множинска замена’, зависни дел-реченици со множински именки, ‘most of the + именка во плуралија тантум’, ИГ која се однесува на концептуализирана единечност на мерката за единица, и ‘a pair of + множинска именка’. Според графикон 2, студентите од I година не се доволно упатени во синтаксичкото согласување по број во македонскиот јазик кај: употребата на обичната наспроти збирната множина, ИГ со членувани и нечленувани определби, државите кои содржат множинска именка во својот состав, а и колективните именки (самостојно или во ИГ) во двата јазика отвораат простор за дилеми.

Кај студентите од IV година, во графикон 3, се прикажани проблематичните точки во однос на синтаксичкото согласување по број во англискиот јазик: ‘neither-nor’ (со трето лице еднина), и ‘neither of +

множинска замена'. Во графикон 4, се потврдува тоа што се јавува како дилема и во другите табели, а тоа се колективните именки (самостојно или во состав на ИГ). Најголем простор за дилеми кај студентите од двете години постои кај колективните именки (самостојно или во ИГ) во двата јазика, и токму таму треба да биде свртен фокусот на јазичните вежби на нивните факултетски часови.

Петти дел: Последниот дел дава заклучок за обработените состојби и поставените прашања за граматичката категорија број кај именките и именските групи во англискиот и во македонскиот јазик анализирани во текот на трудот. Во овој дел се прегледуваат и се сумираат теоретските основи и заклучоците врз основа на извршените анализи.

Сеопфатноста на оваа теза се согледува во деталната анализа на категоријата број во современата состојба на англискиот и на македонскиот јазик, и тоа на морфолошко, фонолошко, семантичко и синтаксичко ниво. А сите идни истражувачки трудови поттикнати од прашања и дилеми поставени во тезава се добредојдени.

Aneta NAUMOSKA

THE CATEGORY OF NUMBER IN THE ENGLISH AND MACEDONIAN LANGUAGE

This article represents a summary of the doctoral dissertation titled “The Category of *Number* in the English and Macedonian Language”, defended by Aneta Naumoska, PhD, on 26 September 2018.

Key words: category, number, (un)countability, (un)markedness, morphology, phonology, semantics, syntax, agreement.